

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie: 17.04.2026 nr 8-1/3058-1

Meie: 4.06.2026 nr 32

Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsus (juriidilise isiku karistusõiguslik vastutus)

Täname võimaluse eest avaldada arvamust Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse (juriidilise isiku karistusõiguslik vastutus) (edaspidi VTK) kohta.

Pangaliit toetab VTK karistusseadustiku muutmist, millel oleks positiivne mõju ausale konkurentsile. VTK eesmärk tõkestada kuritegelikel ühingutel vastutusest kõrvale hiilimist on igati tervitatav, see aitab kaasa ausa ja läbipaistva majanduskeskkonna loomisele. Samas toob kavandatav muudatus kaasa olulisi praktilisi riske, mis vajavad seaduseelnõu koostamisel tähelepanu.

1. Suurenenud riskid tehingute finantseerimisel: kavandatav muudatus suurendab märkimisväärselt riske ühinemis- ja ülevõtmistehingute (M&A) ning restruktureerimiste finantseerimisel. Panga ja kliendi jaoks kasvab hüppeliselt hoolsuskohustuse maht ja kulu, kuna hinnata tuleb ka omandatava ettevõtte varasema tegevuse varjatud kriminaalriske. Selline ebakindlus võib pidurdada tehinguturgu, eriti raskustes ettevõtete päästmisel.
2. Heauskse omandaja ja finantseerija ebapiisav kaitse: VTK's puuduvad selged mehhanismid, mis kaitseksid ettevõtte heausket omandajat ja tehingut finantseerinud panka. See seab otsesse ohtu panga laenuõude ja tagatiste väärtuse, kui omandatud ettevõtte osutub maksejõuetuks varasema tegevuse eest määratud karistuse tõttu. Vastutuse piiramine ülevõetud vara väärtusega on küll vajalik, kuid ei pruugi olla piisav kaitse. Tuleb tagada, et varasemad pandiõigused oleksid eelistatud hiljem tekkiva karistusnõude ees, et vältida tagatisportfelli ootamatut väärtuse kaotust.
1. Kriminaalmenetlus ja võimalik karistus, mis võivad selguda alles pärast ettevõtte omandamist/ühinemist/jagunemist, tekitab heausksetele omandajatele suure ebakindluse ning selle vältimiseks oleks vaja luua vastav mehhanism, mis välistaks täielikult heauskse omandaja vastutuse. Näiteks võiks selleks olla põhjaliku ja dokumenteeritud hoolsuskohustuse läbiviimine, mille läbimine välistaks kuritegeliku ettevõtte õigusjärglase karistusõigusliku vastutuse ülekandumise.

Mõelda võiks sellisele lahendusele, millega seotud isikute vahelise ühinemise, jagunemise ja ettevõtte (majandusliku identiteedi) ülemineku puhul oleks kriminaalvastutuse üleminek õigusjärglase korras lihtsam/automaatsem kui nt mitteseotud/sõltumatu heauskse ettevõtte omandaja korral.

Täiendavalt märgiks, et VTK's toodud statistika kohaselt on kõige suurem probleem see, et juriidilisele isikule määratud rahaline karistus jääb tasumata, kuna andmete kohaselt tasuti karistus täielikult vaid ligikaudu 18,5% juhtudest, osaliselt veel ligikaudu 4,6% juhtudest ning ligikaudu 76,9% vaadeldud

juhtudest on karistus täielikult jäänud tasumata. Seega on need juriidilised isikud olnud, kas algusest peale varatud või viidi varad neist „õigeaegselt“ välja, nagu VTK's sellest statistikast järeldatakse. Lisaks tuleb VTK's välja, et positiivne mõju on olnud 2023 a. jõustunud ÄRS §-l 60, mis seab piirangud kohtu- või kriminaalmenetluses osalevate juriidiliste isikute registrist kustutamisele.

Seega on peamine probleem, et ühingud on või muutuvad varatuks enne neile karistuse mõistmist, mitte niivõrd see, kas nad ühinevad, jagunevad või ettevõtte läheb üle. Arvatavasti on praktika selline, et asutatakse ühing, pannakse toime kuritegu/väärtegu, kanditakse ühing tühjaks (teise ühingu vms), misjärel varatu ühing jäetakse maha ning kõik kordub uuesti.

Samas 2023 a. jõustunud KrMS § 141⁴ lg 1 annab üsna laiaulatuslikud võimalused (TsMS §-s 378 sätestatud hagi tagamise abinõud), millega tagada rahalise karistuse täitmine tulevikus. Seega sellest lähtuvalt paar mõtet:

- Riik peaks loovamalt ja tõhusamalt rakendama ja vajadusel täiendama KrMS § § 141⁴ lg-s 1 koosmõjus TsMS §-ga 378 toodud rahalise karistuse tagamise vahendeid, mis annaks võimaluse näiteks ennetavalt ajutiselt piirata: dividendide maksmist, oma osade või aktsiate tagasiostu, kapitali vähendamise väljamakseid, juhtorgani liikmetele tavapärast tasu või boonuseid, kontsernisisesed laene, seotud isikutele antavaid tagatise, vara müüki alla turuhinna, võimalikke muid vara väljakantimise võimalusi – ühinemine, jagunemine, ettevõtte üleminek.
- Viia sisse vastutusotsuse-laadne mehhanism juhtorgani liikmete suhtes, nt et juhtorgani liige vastutab isiklikult juriidilise isiku rahalise karistuse täitmise eest, aga ainult siis, kui ta süüliselt põhjustas või soodustas seda, et juriidiline isik muutus varatuks ja rahalise karistuse täitmine muutus seetõttu võimatuks. Ehk, et juhtorgani liige ei muutuks nõ kaasvastutavaks juriidilise isikuga karistuse kandmise eest, vaid vastutuskohustus tekib tal ainult juhul, kui ta rikkus pärast süüteo toimepanemist, kriminaalmenetluse alustamist või karistusrisi tekkimist oma juhatuse liikme kohustusi (hoolsus- ja lojaalsuskohustus, sh vara säilimise kohustus). Võõrandab tahtlikult või raskelt hooletult ühingu vara, teeb seotud isikutele väljamakseid, korraldab nn pettuslike restruktureerimisi jagunemise, ühinemise näol või korraldab ettevõtte ülemineku viisil, mis muudab rahalise karistuse täitmise võimatuks või oluliselt raskemaks. Sellisel juhul võiks määrata tema isikliku vastutuse ühinguale määratud rahalise karistuse eest ulatuses, milles tema käitumine põhjustas rahalise karistuse täitmata jäämise.

Loodame, et ministeeriumil on võimalik meie tähelepanekutega arvestada.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Katrin Talihärm
Tegevjuht